

МИКИТЮК Василь Олександрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічного та приватного права Державного біотехнологічного університету, <https://orcid.org/0000-0002-4744-7403>

МИКИТЮК Світлана Олегівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди, <https://orcid.org/0000-0002-8620-1887>

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЯК ОНЛАЙН ПРАВА КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

Микитюк В. О., Микитюк С. О. Нормативне регулювання захисту персональних даних як онлайн права кожної людини.

Правове регулювання онлайн прав людини є вимогою нової інформаційної ери і полягає у необхідності створення відповідних правових засобів – норм права, виражених у нормативних актах, що дозволяє правильно зрозуміти механізм їх правового регулювання, подолати труднощі їх захисту, реалізованості в офлайн середовищі. Зміна цінностей, стереотипів поведінки людини, зокрема і в онлайн просторі, призвели до необхідності підвищення рівня захисту персональних даних, вдосконалення механізму їх правового регулювання. Правове регулювання персональних даних як онлайн права кожної людини полягає у їх упорядкуванні, організації та вдосконаленні положень шляхом створення, зміни, доповнення або скасування правових норм (нормативне регулювання), оскільки його здійснюють правотворчі органи у межах власної компетенції. Важливим аспектом такого нормативного регулювання є орієнтація на норми європейського права, які встановлюють загальні правила і стандарти захисту персональних даних, є зрозумілими і доступними як для організацій, що їх збирають і обробляють, так і для користувачів, а процес зберігання даних є доступним для перевірки з боку органів контролю і нагляду. Поступово, з моменту нормативного закріплення захисту персональних даних як складової частини права на приватність, воно набуло фундаментального значення і отримало правове регулювання як важливого онлайн права кожної людини на рівні міжнародного законодавства (конвенції, регламент), так і національного (окремий закон). Але враховуючи положення проведеного дослідження все ще підлягають вирішенню окремі питання, такі як оновлення українського законодавства до європейських норм і стандартів, розповсюдження знань про необхідність захисту персональних даних, створення чітких правил онлайн захисту персональних даних для всіх суб'єктів, що залучаються до відповідного процесу.

Ключові слова: персональні дані, конфіденційна інформація, захист персональних даних, онлайн права людини, інформаційний простір, політика конфіденційності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Двадцять перше століття можна назвати новою інформаційною ерою, перебудовою відносин зі сфери реального життя і спілкування у світ онлайн, що стало можливим завдяки стрімкому технологічному розвитку, широким можливостям для осіб вільно передавати або приймати інформацію через Інтернет і спричинило можливість миттєвого доступу до знань і суттєвих перетворень в усіх сферах суспільного життя. Масштаби збирання та спільного використання інформації призвели до виникнення нових труднощів із захистом персональних даних, бо фізичні особи дедалі частіше надають доступ до персональної інформації, для публічних органів і приватних компаній, стимулюючи їх вільний рух і утворюючи складність у створенні високого рівня захисту персональних даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій українських фахівців у сфері інформаційного права свідчить про активне дослідження різних напрямів, серед яких можна виділити права людини в онлайн-середовищі – Бенедик В., Володовська В. [1], Дворовий М.,

Кеттеман М.; різноманітні підходи до управління мережею різного рівня (міжнародного, національного, регіонального) і законодавче регулювання Інтернету як особливого інформаційного простору і технологічної мережі – Гуцу С.Ф. [2], Єфремова К.В., Новицький А.М. До захисту питань персональних даних зверталися Бем М.В., Городинський І.М., Саттон Г., Раціоненко О.М. [3] тощо. Але більш глибокого дослідження потребує питання нормативного регулювання захисту персональних даних як онлайн права кожної людини з урахуванням останніх змін законодавства на міжнародному і національному рівні.

Формулювання цілей статті. З огляду на наведене, метою статті є дослідження нормативно-правового регулювання захисту персональних даних як онлайн права кожної людини, а також формулювання пропозицій щодо його вдосконалення і забезпечення більш високого рівня захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтернет як глобальна система пов'язаних комп'ютерних мереж є потужним каталізатором освітнього, суспільного та

культурного прогресу. Він надає нові можливості державним органам, громадянам та освітнім працівникам для створення та поширення матеріалів, а також забезпечує загальний доступ до джерел цифрової інформації, кількість яких постійно зростає. Фактично розширення можливостей використання Інтернету призвело до обговорення питання онлайн-прав людини та необхідності їх закріплення та захисту: права на доступ до Інтернету, свободи висловлення думок онлайн, права на повагу до приватного та сімейного життя, захисту персональних даних тощо.

Так, за ініціативою Ради ООН була прийнята Резолюція «Про сприяння, захист та здійснення прав людини в Інтернеті» [4], де був закріплений основний принцип рівності захисту прав як онлайн, так і в офлайн форматі.

Активне використання онлайн-середовища породило питання про захист персональних даних осіб, які надають ці дані під час реєстрації на різних веб-сайтах, завантажують мобільні додатки, переглядають відео та інше. Іншими словами, суб'єкти, що надають ці послуги, отримують певний обсяг інформації про користувачів. Для цього використовуються так звані «куки» (cookies) – файли, які зберігаються в браузері користувача та передаються на відвідувані веб-сайти. З одного боку, вони призначені для полегшення майбутніх відвідувань сайту, оскільки зберігають налаштування попередніх сеансів або інтерфейсу. Проте завдяки «кукам» веб-сайти можуть також збирати різну інформацію, таку як місцезнаходження користувача, найвідвідуваніші сторінки, тривалість перебування на сайті, залишені коментарі, мовні налаштування і навіть ім'я та фотографія профілю, якщо така інформація збережена у браузері [5]. Отже, підвищення рівня захисту персональних даних є необхідним і вимагає постійного нормативного оновлення.

Так, вперше нормативне закріплення права на захист персональних даних відбулося у міжнародних документах з прав людини. Ця норма була розглянута як неодмінна складова права на приватність, яке гарантується Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (стаття 8) та стаття 17 Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права 1966 року. Цей Пакт містить елементи, що стосуються захисту інформаційної приватності і закріплює неможливість незаконного втручання в особисте і сімейне життя [6, с. 5]. В подальшому практика Європейського суду з прав людини внесла свої корективи у розуміння захисту

персональних даних, сформулювавши положення, що держава повинна також вживати розумних заходів з метою дотримання права особи на повагу до її приватного життя (а відтак і права на захист персональних даних) з боку приватних суб'єктів.

Одним із актів міжнародного нормативного регулювання питань захисту персональних даних є Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний [...], який частіше називають за аббревіатурою GDPR (від General Data Protection Regulation) (набув чинності з 2018 р.), визнає фундаментальним правом захист персональних даних фізичних осіб, незалежно від їхнього громадянства або місця проживання, опрацювання яких призначено «для служіння людству» [7].

Варто зазначити, що право на захист персональних даних не є абсолютним, а враховується в контексті інших фундаментальних прав згідно з принципом пропорційності. Зокрема це стосується поваги до приватного та сімейного життя, житла та спілкування, захисту персональних даних, свободи думки, совісті та віросповідання, свободи вираження поглядів та свободи інформації, свободи підприємництва, права на ефективний засіб правового захисту та справедливий суд, а також на культурне, релігійне та мовне різноманіття.

В Україні одним із перших нормативних актів, який стосувався питань захисту персональних даних, був Закон України «Про інформацію». У цьому законі до одного з видів інформації відносилися дані про фізичну особу (персональні дані) – це відомості або сукупність відомостей про ідентифіковану або конкретно ідентифіковану фізичну особу. Це визначення відповідає міжнародним стандартам і є дійсним і досі [8].

Відповідно до норм Регламенту Європейського Парламенту, ідентифікація фізичної особи може відбуватися за допомогою таких ідентифікаторів, як ім'я, ідентифікаційний номер, дані про місцеперебування, онлайн-ідентифікатор, або за одним чи декількома факторами, що є визначальними для фізичної, фізіологічної, генетичної, розумової, економічної, культурної чи соціальної сутності такої фізичної особи [7, с. 6]. За нормами українського законодавства, інформація про фізичну особу є конфіденційною і включає в себе дані щодо національності, освіти, сімейного стану, релігійних переконань, стану здоров'я, а також адресу, дату і місце народження. [8, с. 7].

Згідно із Законом України закріплюється перелік суб'єктів, пов'язаних із захистом

персональних даних, що відображено у наступній таблиці (Таблиця 1.).

Таблиця 1

Суб'єкти персональних даних (Закон України «Про захист персональних даних» [9])

Хто може бути суб'єктом		Суб'єкти	Повноваження
Володілець і розпорядник: - підприємства, установи, організації усіх форм власності; - органи державної влади і органи місцевого самоврядування (лише державної або комунальної форми власності); - фізичні особи-підприємці		володілець персональних даних - фізична або юридична особа, яка визначає мету обробки персональних даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом розпорядник персональних даних	може доручити обробку персональних даних розпоряднику відповідно до укладеного договору
Хто може бути суб'єктом	Суб'єкти	Повноваження	
фізична особа, персональні дані якої обробляються	суб'єкт персональних даних	має право: - знати про джерела збирання, місцезнаходження своїх персональних даних, мету їх обробки, місцезнаходження або місце проживання (перебування) володільца чи розпорядника персональних даних або дати відповідне доручення щодо отримання цієї інформації уповноваженим ним особам, крім випадків, встановлених законом; - отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані, та ін.	
	Уповноважений Верховної Ради з прав людини - наглядовий орган	- отримувати пропозиції, скарги та інші звернення фізичних і юридичних осіб з питань захисту персональних даних та приймати рішення за результатами їх розгляду; - проводити на підставі звернень або за власною ініціативою виїзні та безвиїзні, планові, позапланові перевірки володільців або розпорядників персональних даних в порядку, визначеному Уповноваженим, із забезпеченням відповідно до закону доступу до приміщень, де здійснюється обробка персональних даних; - складати протоколи про притягнення до адміністративної відповідальності та направляти їх до суду у випадках, передбачених законом та ін.	
Хто може бути суб'єктом		Суб'єкти	Повноваження
будь-яка особа, за винятком суб'єкта персональних даних, володільца чи розпорядника персональних даних та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, якій володільцем чи розпорядником персональних даних здійснюється передача персональних даних		третя особа	Доступ до персональних даних третій особі не надається, якщо зазначена особа відмовляється взяти на себе зобов'язання щодо забезпечення виконання вимог Закону або неспроможна їх забезпечити

Так, аналіз матеріалів таблиці свідчить, що до суб'єктів персональних даних законодавство України відносить не лише фізичну особу, дані якої обробляються, але і враховує всіх можливих осіб, їх можливі дії і повноваження, які залучаються до процесу використання, збирання, накопичення та зберігання, видалення або знищення інформації.

Слід зазначити, що важливим обов'язковим елементом під час збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації є згода особи. Відповідно до положень закону згода суб'єкта персональних даних – це добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання згоди [9, с. 2].

Особливий акцент на захист персональних даних відбувається у сфері електронної комерції, де згода суб'єкта персональних даних може бути надана під час реєстрації в інформаційно-комунікаційній системі суб'єкта електронної комерції. Це досягається шляхом

проставлення відмітки, що вказує на дозвіл на обробку їх персональних даних, згідно з чітко визначеною метою їхньої обробки. Важливо зазначити, що така система не має права здійснювати обробку персональних даних до моменту, коли відмітка щодо згоди буде проставлена [9, с. 2].

І хоч Регламент захисту даних (GDPR), прийнятий на території ЄС, не діє на території України, однак його дія поширюється на український Інтернет-бізнес у разі, коли вебсайти належать або використовуються компаніями, що мають представництва на території ЄС; коли через веб-сайт або мобільний додаток здійснюється чи теоретично може здійснюватися обробка персональних даних резидентів країн ЄС; здійснюється (є така можливість) обробка персональних даних громадян країн учасниць ЄС. Крім того, дія Регламенту GDPR розповсюджується не лише на сферу комерції, вона стосується і Інтернет-ресурсів неприбуткових організацій (NGO, громадських організацій та благодійних фондів), які збирають персональні дані для надання допомоги (безкоштовних послуг, товарів). Регламент урегулював збір і обробку

персональних даних з позиції політики Конфіденційності (Privacy Policy). Так, Положення про конфіденційність або Політика використання персональних даних – цифровий договір з необмеженим колом користувачів веб-сайту, мобільного додатку або онлайн-сервісу. Політика конфіденційності сайту/мобільного додатку отримує від користувача беззаперечний дозвіл на збір, обробку, зберігання і передачу персональних даних [5, с. 4]. Слід зазначити, що положення даного документу доступні користувачу, і вони можуть перевірятися органами контролю і нагляду.

На території України органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також володільці та розпорядники персональних даних, які здійснюють обробку таких даних, мають створювати структурний підрозділ або призначати відповідальну особу. Ця особа організовує роботу, пов'язану з захистом персональних даних під час їх обробки.

Основний контроль за дотриманням законодавства щодо захисту персональних даних в Україні покладається на Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та судові органи. Цей контроль полягає в перевірці відповідності процесу обробки персональних даних вимогам Конституції України, Закону України «Про захист персональних даних», Типового порядку обробки персональних даних, а також діючим міжнародним договорам України у сфері захисту персональних даних. Відповідність цим вимогам є обов'язковою внаслідок згоди на їх обов'язковість, наданої Верховною Радою України.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює контроль у сфері захисту персональних даних шляхом проведення перевірок фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців, підприємств, установ і організацій різних форм власності, а також органів державної влади та місцевого самоврядування, які є володільцями або розпорядниками персональних даних. Такі перевірки можуть бути плановими, позаплановими, виїзними або безвиїзними.

Слід зазначити, що введений у лютому 2022 року воєнний стан привніс певні

корективи та зміни до українського законодавства щодо захисту персональних даних. Наприклад, органам державної влади було надано можливість розміщувати інформаційні ресурси, публічні реєстри та їх резервні копії на хмарних сервісах або в центрах обробки даних, які знаходяться за межами України [10, с. 5]. Національний банк України видав банкам директиву використовувати хмарні ресурси, що розташовані за кордоном, для обробки персональних даних клієнтів відповідно до Постанови № 42 від 08 березня 2022 року. Крім того, через зростаючу загрозу цілісності даних було прийняте рішення про обмеження або припинення доступу до більшості державних реєстрів.

Висновки. Отже, захист персональних даних як онлайн-права кожної людини вимагає якісного нормативного регулювання для забезпечення його подальшої реалізації в умовах зростаючого використання онлайн-середовища. Розширення використання цього середовища підкреслює необхідність належного законодавчого врегулювання для забезпечення гарантій прав людей. Значущу роль у цьому відіграють розширені рекомендації і резолюції міжнародних організацій, дотримання яких допоможе внести зміни до сучасного українського законодавства на рівень європейських норм та стандартів.

З урахуванням висновків здійсненого дослідження вирішенню підлягають конкретні питання захисту персональних даних. Зокрема, важливими завданнями є оновлення нормативно-правових актів відповідно до останніх змін європейського права, таких як Резолюція GDPR. Також необхідно ширше розповсюджувати знання про онлайн-права людини, зокрема захист персональних даних. Це можна здійснити шляхом включення відповідних тем у шкільні програми та вищі навчальні заклади, а також створення інформаційних матеріалів та відео з питань захисту персональних даних для широкого загалу.

Крім того, необхідно розробити чіткі і послідовні кроки для суб'єктів, які збирають персональні дані, щодо додержання законних рамок їхньої діяльності в онлайн-середовищі.

Література.

1. **Володовська В., Дворовий М.** Права людини онлайн: Порядок денний для України. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2019. 56 с.
2. **Гуцу С.Ф.** Правове регулювання мережі інтернет: Міжнародний і вітчизняний досвід. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право.* 2018. (№ 2/2018). С. 114-125.
3. **Бем М.В., Городиський І.М., Саттон Г., Родіоненко О.М.** Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. Київ: К.І.С., 2015. 220 с.
4. Human Rights Council. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet. Geneva. 2012. Doc. A/HRC/20/8.

5. Персональні дані онлайн: проблеми регулювання та перспективи захисту. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/personalni-dani-onlajn/>. Бенедек В., Кеттеман М. Свобода вираження поглядів і Інтернет. URL: <https://rm.coe.int/168059936a>.

6. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний [...]. Європейський Союз; Загальний регламент про захист даних (GDPR). Офіційний переклад українською мовою. Регламент, Міжнародний документ № 2016/679 від 27.04.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text.

7. Про інформацію. Закон України № 2657-XII від 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

8. Захист персональних даних: вплив воєнного стану на право на приватне життя. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/13/7345966/>.

9. Про хмарні послуги. закон України № 2075-IX від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text>.

References.

1. Volodovs'ka, V., Dvorovyj, M. (2019). *Prava liudyny onlajn: Porjadok dennyj dlia Ukrainy*. [Human rights online: Agenda for Ukraine]. НО «Laboratoriia tsyvrovoi bezpeky». Kyiv, Ukraine. Available at: https://dslua.org/wp-content/uploads/2019/12/DRA_FINAL_UKR.pdf.

2. Hutsu, S.F. (2018). «Legal regulation of the INTERNET network: International and domestic experience». *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivs'kij politekhnichnyj instytut»*. *Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. (№ 2/2018). pp. 114-125.

3. Bem, M.V., Horodys'kyj, I.M., Satton, H., Rodionenko, O.M. (2015). *Zakhyst personal'nykh danykh: Pravove rehulivannia ta praktychni aspekty*. [Protection of personal data: Legal regulation and practical aspects]. K.I.S. Kyiv, Ukraine. Available at: <https://rm.coe.int/168059920c>.

4. Human Rights Council. (2012). The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet. [The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet]. Geneva, Switzerland. Doc. A/HRC/20/8.

5. Personal'ni dani onlajn: problemy rehulivannia ta perspektyvy zakhystu. [Personal data online: regulatory issues and prospects for protection]. Available at: <https://cedem.org.ua/analytics/personalni-dani-onlajn/>.

6. Benedek, V., Ketteman, M. Svoboda vyrazhennia pohliadiv i Internet. [Freedom of expression and the Internet]. Available at: <https://rm.coe.int/168059936a>.

7. Rehlament Yevropejs'koho Parlamentu i Rady (YeS) 2016/679 vid 27 kvitnia 2016 roku pro zakhyst fizychnykh osib u zv'iazku z opratsiuvanniam personal'nykh danykh i pro vil'nyj [...]. Yevropejs'kij Soiuz; Zahal'nyj rehlament pro zakhyst danykh (GDPR). Ofitsijnyj pereklad ukrains'koiu movoiu. Rehlament, Mizhnarodnyj dokument. (2016). [Regulation of the European Parliament and of the Council (EU) 2016/679 of April 27, 2016 on the protection of natural persons in connection with the processing of personal data and on the free [...]. European Union; General Data Protection Regulation (GDPR). Official translation into Ukrainian. Regulation, International Document]. № 2016/679 dated April 27, 2016. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text.

8. Pro informatsiiu. Zakon Ukrainy. (1992). [About information. Law of Ukraine]. № 2657-XII dated October 2, 1992. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

9. Zakhyst personal'nykh danykh: vplyv voiennoho stanu na pravo na pryvatne zhyttia. [Protection of personal data: the impact of martial law on the right to privacy]. Available at: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/13/7345966/>.

10. Pro khmarni posluhy. zakon Ukrainy. (2022). [About cloud services. Law of Ukraine]. № 2075-IX dated February 17, 2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text>.

Abstract

Mykytiuk V., Mykytiuk S. *Normative regulation of personal data protection as an online right of every person.*

Online legal regulation of human rights is a requirement of the new information era, and it considers the need to create appropriate legal means – these are laws expressed in normative acts, which allow to understand the mechanism of their legal regulation correctly, to overcome the difficulties of their protection, realization in the offline environment. Changes in values and stereotypes of human behavior online have led to the need to increase the protection of personal data and improve the mechanism of legal regulation. Legal regulation of personal data as an online right of every person concerns their arrangement, organization, and improvement of provisions by creating, changing, supplementing, or canceling legal norms (normative regulation) as law-making bodies carry it out within their competence. The critical aspect of such regulation is an orientation to the norms of European law, which establish general rules and standards for protecting personal data that are understandable and accessible to the organizations that collect and process them and to users. Most importantly, the data storage process is available for inspection by the control and supervision authorities. Gradually, since the regulatory consolidation of the protection of personal data as a component of the right to privacy, it has acquired fundamental importance and received legal regulation as an essential online right of every person at the level of

international legislation (conventions, regulations) and national (separate law). However, considering the conditions of the conducted research, specific issues still need to be resolved, such as updating Ukrainian legislation to European norms and standards, spreading knowledge about the need to protect personal data, creating clear rules for online personal data protection for all subjects involved in the relevant process.

Keywords: personal data, confidential information, protection of personal data, online human rights, information space, privacy policy.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Микитюк В. О., Микитюк С. О. Нормативне регулювання захисту персональних даних як онлайн права кожної людини. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 1-2. С. 94-99.

Mykytiuk V., Mykytiuk S. Normative regulation of personal data protection as an online right of every person. Actual problems of innovative economy and law. 2023. No. 1-2, pp. 94-99.

УДК 342.25; JEL classification: O18; P48

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-1-17>

Дорофєєв Олександр Вікторович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавський державний аграрний університет, <https://orcid.org/0000-0002-8608-0501>
ДУБИНКА Олег Миколайович, здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавський державний аграрний університет, <https://orcid.org/0000-0003-3204-916X>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дорофєєв О.В., Дубинка О.М. Особливості функціонування та потенціал місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Стаття присвячена висвітленню особливостей функціонування та пошуку потенційних можливостей діяльності місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Розкрито окремі правові та практичні аспекти функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Акцентовано увагу, що місцеве самоврядування в Україні продемонструвало значну ефективність функціонування в умовах воєнного стану, що можливо завдяки реформі децентралізації влади в Україні 2014-2021 рр., яка дозволила передати значну кількість повноважень і ресурсів на місця. Окреслено перелік додаткових завдань, які виникають під час війни та правового режиму воєнного стану в органів місцевого самоврядування. Виділено найважливіші групи цих завдань: налагодження взаємодії з військовими адміністраціями та військовим командуванням; робота з внутрішньо переміщеними особами; робота органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях. Встановлено, що важливими напрямками посилення повноважень органів місцевого самоврядування є діяльність у сфері безпеки й оборони та у соціальній сфері. Окреслено напрями мобілізації та реалізації потенціалу діяльності органів місцевого самоврядування в умовах, які з'явилися в період воєнного стану на території України. Акцентовано увагу на трьох напрямках: залучення інвестицій у відновлення інфраструктури та об'єктів, що мають важливе соціальне значення; залучення внутрішньо переміщених осіб до робіт у громадах, використовуючи їхню кваліфікацію, досвід, компетентності й потенціал з перспективою їхньої асиміляції й постійного проживання на певній території; можливість дистанційного навчання на онлайн-платформах і тимчасово безкоштовних мовних курсах у провідних навчальних закладах світу.

Ключові слова: місцеве самоврядування, військові адміністрації, децентралізація, воєнний стан, можливості.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З початком широкомасштабних воєнних дій змінилися всі правила й норми, з'явилися нові виклики та кризи, які серйозно ускладнюють нормальне функціонування держави. Це стосується й органів місцевого самоврядування, які відповідають за забезпечення потреб місцевого населення. Але коли в перші години війни в Україні було введено воєнний стан і водночас змінилося життя всіх українців, децентралізація влади та досвід кризового управління під час пандемії COVID-19 зробили можливим підтримувати на високому рівні діяльність органів державної влади та інституцій самоврядування.

Підтримка органами місцевого самоврядування громадських ініціатив, проєктів, співпраця з міжнародними та неурядовими організаціями, волонтерами, які налаштовані на вирішення проблем громади, стала позитивною практикою, яка вкотре свідчить про те, що місцеве самоврядування є важливою складовою функціонування держави загалом. Досвід України під час війни яскраво показав низку переваг стимулювання самоорганізації населення над централізацією управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонуванню органів місцевого самоврядування присвячено достатньо наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених: